

Rektor
Teologiska Högskolan, Stockholm

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Agnes Ers
08-563 085 21
agnes.ers@hsv.se
BESLUT

2009-06-02
Reg.nr 641-963-09

Teologiska Högskolans, Stockholm rätt att utfärda kandidatexamen i teologi

Högskoleverket finner inte anledning att ifrågasätta Teologiska Högskolans, Stockholm rätt att utfärda kandidatexamen i teologi.

Ärendets hantering

Teologiska Högskolan, Stockholm fick 2007 av regeringen rätt att utfärda kandidatexamen i teologi, efter Högskoleverkets prövning som resulterade i ett förslag till beviljande. I Högskoleverkets yttrande framhölls att den nya examensrätten skulle följas upp vilket nu har skett. Som sakkunniga i denna uppföljning har Högskoleverket anlitat professor Anders Jeffner (ordförande), fil.dr och lektor Marja-Liisa Keinänen, professor David Hellholm och studentrepresentant Johanna Ekhagen. Underlaget för bedömningen har varit skriftligt underlag från Teologiska Högskolan, Stockholm och ett platsbesök vid högskolan den 26 mars 2009. Högskoleverket har parallellt med denna granskning genomfört fördjupade granskningar av utbildningar inom religionsvetenskap och teologi vid en rad statliga utbildningsanordnare (beslut 2009-06-02, reg. nr 643-3060-07). De sakkunnigas yttrande bifogas, liksom Högskoleverkets PM.

Bedömning

Bedömningen har gjorts utifrån de krav som ställs i högskolelagen och högskoleförordningen och utifrån de kvalitetsaspekter som Högskoleverket har utarbetat.

De sakkunnigas bedömning är att lärarkompetensen och lärarkapaciteten är tillfredsställande i alla ämnen som ingår i huvudområdet teologi. Det är tydligt att högskolan riktar sig till studenter som vill ha en allmän orientering om etiska och religiösa traditioner vid sidan av de studenter som läser till pastor eller präst. De för vetenskapliga kristendomsstudier nödvändiga filosofikunskaperna är tillgodosedda. Alla lärare är aktiva forskare och undervisningen är forskningsanknuten. Fördjupning om 90 högskolepoäng inom huvudområdet uppnås. Allsidigheten i studierna begränsas dock av att andra religioners syn på kristendomen och religionskritiska rörelers synsätt spelar en mycket underordnad

roll. Ett fördjupat studium av andra världsreligioner än kristendomen saknas, vilket också gäller religionspsykologi förutom vad som ryms i själavårdskurserna. Det är också önskvärt att de pastorala momenten i poänggivande kurser inom praktisk teologi, samt att de pastoralteologiska kurserna som ges i samverkan med Svenska kyrkans pastoralinstitut på ett klarare sätt skiljs från den allmänna högskoleutbildningen.

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas bedömning. Högskoleverket ifrågasätter dock förekomsten av pastoralteologiska kurser som Teologiska Högskolan, Stockholm ger i samarbete med Svenska kyrkan, och förekomsten av pastorala moment i poänggivande kurser inom praktisk teologi vid Teologiska Högskolan, Stockholm. Högskoleverket anser mot bakgrund av kursernas konfessionella karaktär, att det är olämpligt att utbildningsanordnare med examensrättigheter för examina på akademisk nivå ger dessa kurser inom sitt ordinarie kursutbud. Högskoleverket ifrågasätter också högskolans prioriteringar. Högskoleverket anser att denna aspekt måste uppmärksammas av lärosätet inför framtida granskningar av de religionsvetenskapliga och teologiska utbildningarna.

Redovisade brister till trots, gör de sakkunniga och Högskoleverket bedömningen att det inte finns tillräckliga skäl att ifrågasätta Teologiska Högskolans, Stockholm rätt att utfärda kandidatexamen i teologi.

Beslut

Högskoleverket finner inte anledning att ifrågasätta Teologiska Högskolans, Stockholm rätt att utfärda kandidatexamen i teologi.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Anders Flodström efter föredragning av utredaren Agnes Ers i närvaro av kommunikationsstrategen Åsa Kleveland, verksamhetsjuristen Mikael Herjevik och t.f. avdelningschefen Joakim Palestro.

Anders Flodström

Agnes Ers

Bilagor:

De sakkunnigas yttrande
Högskoleverkets PM och beslutsmall

Kopia till:
Regeringen
De sakkunniga

Bedömargruppens yttrande

Teologiska Högskolan, Stockholm, THS

Uppföljning av rätt att utfärda kandidatexamen i teologi

1. Bakgrund

1993 beslutade regeringen att ge Teologiska Högskolan, Stockholm rätt att utfärda högskoleexamen om 80 poäng. År 1996 gavs Teologiska Högskolan, Stockholm fortsatt rätt att utfärda högskoleexamen om 80 poäng i religionsvetenskap och rätt att utfärda teologie kandidatexamen om 140 poäng enligt högskoleförordningen. År 2007, när denna yrkesexamen i och med den nya examensordningen togs bort, ansökte Teologiska Högskolan, Stockholm, och fick, rätt att utfärda kandidatexamen i teologi om 180 högskolepoäng. Detta beslut följs nu upp.

Till sakkunniga har Högskoleverket utsett oss, professor Anders Jeffner (ordförande), fil.dr och lektor Marja-Liisa Keinänen, professor David Hellholm och studentrepresentant Johanna Ekhagen. Utgångspunkten för vår bedömning har varit lagen (SFS 1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina och som en förlängning av denna, kap. 1 högskolelagen (SFS 1992:1434) samt bilaga 2 till högskoleförordningen (SFS 1993:100). Dessutom har vi utgått från Högskoleverkets aspekter och kriterier vid examensrättsprövningar (Nationellt kvalitetssäkringssystem för perioden 2007-2012, rapport 2007:59 R, bilaga 3). Vår bedömning baseras på skriftligt underlag från Teologiska Högskolan, Stockholm, samt ett platsbesök då högskolans rektor, utbildningsledare, forskningsutvecklare, lärare, studenter samt doktorander med arbetsplats vid högskolan intervjuades. Vi gjorde även en rundvandring i högskolans lokaler vid besöket.

2. Beskrivning av utbildningen vid Teologiska Högskolan, Stockholm

Teologiska Högskolan, Stockholm har Metodistkyrkan i Sverige, Svenska Baptistförbundet och Svenska Missionskyrkan som huvudmän. Högskolan erbjuder ett kandidatprogram med teologi som huvudområde om 180 högskolepoäng. De flesta kurser inom programmet kan också väljas som fristående kurs. Kurserna inom programmet sammanförs i ämnena exegetisk, historisk, systematisk och praktisk teologi samt teologi och omvärld. Programmet innefattar grundkurser i de fem ämnena om sammanlagt minst 45 högskolepoäng, fortsättningskurser i tre ämnen om minst 30 högskolepoäng, fördjupningskurser i två ämnen om minst 30 högskolepoäng och slutligen ett examensarbete om 15

högskolepoäng inom ett ämne. Slutligen kan 30 högskolepoäng från annat relevant huvudområde ingå i examen.

Vid Teologiska Högskolan, Stockholm ges också ett kandidatprogram och fristående kurser i mänskliga rättigheter. Teologiska Högskolan, Stockholm anger att de ger ett masterprogram i mänskliga rättigheter i samarbete med Uppsala universitet. Teologiska Högskolan, Stockholm har inte egen examensrätt för mänskliga rättigheter på avancerad nivå. Vidare erbjuder högskolan fortbildningskurser och uppdragsutbildning för personal inom kyrka, samfund, skola eller andra sammanhang.

Präst- och pastorsutbildning

Majoriteten av studenterna som läser programmet med huvudområde teologi vid Teologiska Högskolan, Stockholm studerar med avsikt att bli pastorer eller präster inom olika kyrkor och samfund. Dessa studenter läser det teologiska programmet med ”pastoralteologisk inriktning”.

Pastorsutbildningen omfattar 240 högskolepoäng inklusive en kandidatexamen i teologi vilket normalt innebär fyra års studier på heltid. Blivande pastorer läser en första pastoralteologisk kurs under andra studieåret, inklusive tre veckor verksamhetsförlagd utbildning. I det tredje studieåret ges en andra pastoralteologisk kurs, också den med verksamhetsförlagd utbildning i tre veckor. I det fjärde studieåret ingår ett block om 30 högskolepoäng som är speciellt inriktat på de pastorala frågorna och perspektiven. Vid högskolan menar man att kurserna under det fjärde året innehållsmässigt kan klassificeras som på avancerad nivå. Det står högskolan fritt att ange att kurserna är på avancerad nivå. I informationen till studenterna anger dock högskolan att det under fjärde året finns möjlighet att avlägga en magisterexamen. Eftersom Teologiska Högskolan, Stockholm inte har examensrätt för utbildning på avancerad nivå, är det missvisande.

Blivande präster i Svenska kyrkan måste, vid sidan av att avlägga en kandidatexamen med teologi som huvudområde, uppfylla de specifika utbildningskrav som Svenska kyrkan ställer. Teologiska Högskolan, Stockholm informerar om att studenter vid högskolan kan läsa de 300 högskolepoäng i teologi inklusive en kandidatexamen i teologi som krävs för att kunna söka in på Svenska kyrkans pastoralinstitut. Det innebär bland annat två pastoralteologiska kurser om 15 högskolepoäng vardera som Teologiska Högskolan, Stockholm ger i samverkan med Pastoralinstitutet i Uppsala och Ersta Sköndal Högskola och kursen svenska kyrkans tro och liv om 15 högskolepoäng. Dessutom anger högskolan i informationen till studenterna att den student ”som avser att avlägga examen på avancerad nivå” ska göra sitt kursval med hänsyn till detta. Det är missvisande i och med att Teologiska Högskolan, Stockholm som nämnts ovan inte har examensrätt för avancerad nivå.

3. Lärarkompetens och lärarkapacitet

Exegetisk teologi

Sju lärare, fem fast anställda och två visstidsanställda. Två av de tillsvidareanställda lärarna är docenter. Två av de tillsvidareanställda lärarna är doktorander med arbetsplats på Teologiska Högskolan, Stockholm. En tillsvidareanställd är lektor. En av de visstidsanställda är lektor, den andra är doktorand vid Lunds universitet. Samtliga lärare utom den sistnämnda är män. Andel undervisning varierar mellan 10 och 62 procent. Samtliga lärare utom den visstidsanställda lektorn är aktiva forskare vid Teologiska Högskolan, Stockholm.

Lärarkompetensen och lärarkapaciteten är tillfredsställande.

Systematisk teologi

Fyra lärare, tre tillsvidareanställda och en visstidsanställd. Två lärare är docenter, en tillsvidareanställd kvinna och en visstidsanställd man. De två andra tillsvidareanställda lärarna är båda lektorer och kvinnor. Andel undervisning varierar mellan tio och 50 procent. Den tillsvidareanställda docenten forskar på 50 procent. Den tillsvidareanställda lektorn likaså.

Lärarkompetensen och lärarkapaciteten är tillfredsställande.

Praktisk teologi

Fyra lärare, alla tillsvidareanställda. En är docent och man. De andra är en kvinnlig lektor och två icke disputerade kvinnor, varav en är doktorand vid Stockholms universitet med 20 procent anställning som adjunkt vid Teologiska Högskolan, Stockholm. Andel undervisning varierar mellan 20 och knappt 70 procent.

Lärarna är aktiva forskare.

Lärarkompetensen och lärarkapaciteten är tillfredsställande.

Teologi och omvärld

Tre lärare, två tillsvidareanställda och en visstidsanställd. En av de tillsvidareanställda lärarna är man och docent, den andra är kvinna och lektor. Den visstidsanställda läraren är en man och lektor. Andel undervisning varierar mellan 13 och 67 procent. Lärarna är aktiva forskare.

Lärarkompetensen och lärarkapaciteten är tillfredsställande.

Historisk teologi

Tre lärare, varav en tillsvidareanställd. Den tillsvidareanställda läraren är en manlig lektor vars anställning omfattar 25 procent av heltid. De två visstidsanställda lärarna är båda män med 20, respektive fem procent tidsanställningar. En är docent och en är lektor. All tid av anställningen ägnas åt undervisning.

Lärarkompetensen och lärarkapaciteten är tillfredsställande.

Sammantaget är lärarkompetensen och lärarkapaciteten tillfredsställande inom huvudområdet teologi för utbildning på grundnivå. Könsfördelningen inom

exegetisk teologi är ojämn och männen har överlag högre kompetens än kvinnorna. Lektorerna har möjlighet att söka upp till en tredjedel av heltid för egen forskning och kompetensutvecklingsverksamhet. Det är tillfredsställande.

4. Utbildningsmiljö

Teologiska Högskolan, Stockholm utbildar pastorer för de tre samfundet och i ökande utsträckning präster för Svenska kyrkan. Det är dock tydligt att högskolan också riktar sig till studenter som vill ha en allmän orientering om etiska och religiösa traditioner. Speciella kurser om mänskliga rättigheter tillhör skolans profil. Det är positivt att Teologiska Högskolan, Stockholm har en disputerad lärare i religionssociologi.

Granskning av kursplaner och samtal med lärarna ger ett bestämt intryck av att skolan lyckas balansera mellan att utveckla de egna religiösa traditionerna och samtidigt ge en vetenskapligt grundad kunskap om kristendomen. De för vetenskapliga kristendomsstudier nödvändiga filosofikunskaperna är tillgodosedda, men mer genom de nu verksamma lärarnas obestridda kompetens på området än genom klart formulerade kursplaner. Dock finns två tydliga brister. Den ena rör att allsidigheten i studierna begränsas av att andra religioners syn på kristendomen och religionskritiska rörelsers synsätt spelar en mycket underordnad roll. Kurserna om andra världsreligioner skulle kunna göras mer omfattande med hänsyn till att studenterna kommer att verka i ett mångreligiöst samhälle. Den andra bristen handlar om de praktiska konfessionellt inriktade kurser som ges på högskolan, inklusive dem som ges i samarbete med Svenska kyrkans pastoralinstitut. Det är önskvärt att de pastorala momenten i poänggivande kurser inom praktisk teologi på ett klarare sätt skiljs från den allmänna högskoleutbildningen.

Alla lärare är aktiva forskare, och undervisningen är forskningsanknuten både genom lärarnas pågående forskning och genom högskolans internationella nätverk. Teologiska Högskolan, Stockholm knyter regelbundet doktorander till högskolan. Det finns för närvarande fyra personer som har antagits vid något universitet men har biträdande handledare och arbetsplatser på Teologiska Högskolan, Stockholm. Högskolan bidrar således med vissa resurser men har inte åtagit sig något ekonomiskt ansvar för doktoranderna och kan inte ställa några motkrav på dem. Teologiska Högskolan, Stockholm utlyser också en doktorandanställning med inriktning på "mångfald", finansierad av Immanuelskyrkan. Doktoranden är tänkt att antas vid ett universitet men ha en arbetsplats och en biträdande handledare vid Teologiska Högskolan, Stockholm. Gemensamma seminarier där avhandlingar och uppsatser diskuteras finns regelbundet, dock ej oftare än tre gånger per termin i vardera ämnet. Doktorander, lärare och studenter på grundutbildningen deltar i seminarierna.

Sammantaget är utbildningsmiljön vid Teologiska Högskolan, Stockholm tillfredsställande. Det ur vetenskaplig synpunkt optimala är visserligen att studiet av religion får samspela nära med andra humanistiska ämnen men att helt förverkliga detta vid en separat högskola är knappast möjligt. Det sker inte heller fullt ut vid universiteten.

5. Nivå, progression och fördjupning

Huvudområdet för kandidatexamen anges som teologi. Med det förstås ett vetenskapligt studium av kristendomen, inte hela kunskapsområdet för en svensk teologisk fakultet. Det som saknas är framför allt ett fördjupat studium av andra världsreligioner samt religionspsykologi förutom vad som ryms inom självavårdskurserna. Huvudområdet är uppdelat i fem delar: exegetik, systematisk teologi, historisk teologi, praktisk teologi och teologi och omvärld. Denna uppdelning bygger delvis på en indelning som länge varit vanlig i teologiska fakulteter och har sin grund i fakulteternas uppgift som prästutbildningsinstitutioner. Den vidgning av fakulteternas studieområde som skett under 1900-talet avspeglas på Teologiska Högskolan, Stockholm i konstruktionen av det något egendomliga ämnesområdet teologi och omvärld. Det är en beteckning som är svår att förstå. I praktiken innebär detta ämnesområde missionsvetenskap, religionssociologi, religionshistoria och vissa områden som traditionellt förs till systematisk teologi.

Inom vart och ett av de fem delområdena finns fördjupningskurser och högskolan anger att fördjupningen inom huvudområdet teologi sker genom att de fem delämnena successivt ger nya aspekter på kristendomen. Detta resonemang är i olika varianter gemensamt för de fria teologiska seminarierna. Grundnivån i studierna överensstämmer med vad som gäller vid de teologiska fakulteterna och accepterar man resonemanget om huvudområde blir fördjupning och progression för kandidatexamen godtagbar vilket är rimligt med hänsyn till den aktuella situationen för religionsstudier i Europa. Vad gäller de båda exegetikfälten Gamla och Nya testamentet är progressionen säkrad dels genom fördjupningskurser, dels också genom variationsbredd i kursutbudet. Dock skulle utbildningen tjäna på en fördjupning i studiet framför allt ifråga om den främreorientaliska och israelitisk-judiska religionshistorien samt ifråga om urkristendomens historiska, sociala, filosofiska och religiöst-kultiska miljö. En sådan fördjupning skulle förstärka det allmänna religionsvetenskapliga studiet samt verka förberedande och befrämjande på ämnet teologi och omvärld.

6. Säkring av kursmål och examensmål

Utbildningsplaner och kursplaner är utformade så att de säkrar forskningsanknytning och progression givet ovanstående resonemang om

huvudområde. Om vissa fördjupningskurser gjordes större än 7,5 högskolepoäng skulle en progression på djupet och inte endast på bredden bli tydligare. Examinationen sker på vanligt sätt och det finns inga tecken på att den inte följer progressionen i kursfordringarna.

För de studenter som ska bli präster och pastorer är den teoretiska utbildningen tveklöst yrkesrelevant.

7. Säkring av utbildningens kvalitet

Det är ett problem för säkringen av utbildningens kvalitet att informationen från Teologiska Högskolan, Stockholm angående kurser och examina på avancerad nivå är missvisande. Vi har tidigare berört att det också är önskvärt att de pastorala momenten i poänggivande kurser inom praktisk teologi på ett klarare sätt skiljs från den allmänna högskoleutbildningen för att säkra kvaliteten i den senare. Inte minst gäller detta de kurser som ges i samarbete med Svenska kyrkans pastoralinstitut.

Vem som utser högskolestyrelsen framgår inte av det material vi har haft att tillgå. I ämneskollegium presenteras och bearbetas nya kurser och deras plats i utbildningsprogrammen. I ämnesföreträdarkollegium beslutas om det teologiska programmet i sin helhet, och detta kollegium ansvarar också för att nivåklassificera kurser. Studentinflytandet säkras genom kursutvärderingar och genom att studentrepresentanter ingår i beslutande organ som styrelsen, arbetsutskott, ämneskollegium och ämnesföreträdarkollegium.

Principerna för lärarekrytering är väl utarbetade och Teologiska Högskolan, Stockholm framhåller att rutinerna följer högskoleförordningen. Det är dock oklart om yttranden från minst två personer som är särskilt förtrogna med anställningens ämnesområde, varav minst en utifrån, hämtas in vid anställning av professorer och lektorer.

Samarbetet med svenska och utländska universitet bidrar till att ge miljön en internationell prägel och kan bidra till att stärka utbildningens kvalitet.

Högskolan har en likabehandlingsplan som drar upp riktlinjerna för dess policy och rutiner kring likabehandlingsfrågor. Högskolan arbetar också aktivt för att genusperspektiv införlivas i undervisningen och kurslitteraturen. Man kan se resultaten av denna medvetna hållning i kursplanerna. Planen visar också att konkreta åtgärder vidtagits i syfte att nå en jämnare könsfördelning bland studenter.

8. Infrastruktur

Teologiska Högskolan, Stockholm har ett välförsett bibliotek och studenterna har tillgång till datorresurser och databaser. Tillgången på vetenskapliga tidskrifter är mycket god. Alla studenter har tillgång till ATLA, den vedertagna databasen för vetenskapliga tidskrifter.

De enskilda teologiska högskolornas examensrätter. Några uppföljningar och några nya prövningar. Generella iakttagelser.

De tillstånd att utfärda filosofie kandidatexamen i teologi som beviljades Johannelunds teologiska högskola, Teologiska Högskolan, Stockholm och Örebro teologiska högskola 2007 har nu följts upp. Dessutom har nya ansökningar om examensrättigheter prövats. Newmaninstitutet har ansökt om rätt att utfärda kandidatexamen i "teologi", Pingstförsamlingarnas Teologiska Seminarium har ansökt om rätt att utfärda högskoleexamen samt kandidatexamen i "teologi", Teologiska Högskolan, Stockholm har ansökt om rätt att utfärda magister- och masterexamina i "teologi" och Örebro teologiska högskola har ansökt om rätt att utfärda magisterexamen i "exegetisk teologi/text och tolkning".

I. Historik

År 1993 beslutade regeringen att bevilja examensrätt för högskoleexamen 80 poäng för Johannelunds teologiska institut, nuvarande Johannelunds teologiska högskola (JTH), Teologiska Högskolan, Stockholm (THS) och Örebro Missionsskola (ÖMS), nuvarande Örebro teologiska högskola (ÖTH).¹ Anledningen till att dessa enskilda utbildningsanordnare hade ansökt om examensrättigheter var den nya högskolelag som trädde i kraft 1 juli 1993. Den hade föregåtts av olika utredningar och propositioner. De viktigaste var

- Ds 1992:1, Fria universitet och högskolor
- Prop. 1992/93:1, Universitet och högskolor, frihet för kvalitet, och
- Prop. 1992/93:169, Högre utbildning för ökad kompetens.

Som ett led i strävan att vidga friheten i det svenska utbildningssystemet, sågs det som nödvändigt med etableringsfrihet, men endast enligt klara regler. Därför reglerades relationen mellan staten och de fristående lärosätena, som hittills hade haft olikartade avtal i förhållande till staten. En examensordning infördes, där

¹ ÖTH är idag en del av Örebro Missionsskola. I denna text används härnäst endast högskolornas nuvarande beteckningar.

generell examen var en form och yrkesexamen en annan. Möjligheten öppnades för de enskilda teologiska högskolorna att ansöka om examensrättigheter. Dessutom öppnades möjligheten för dessa högskolor att ansöka om statsbidrag. Den nya lagen föreskrev att de enskilda utbildningsanordnarna av eftergymnasial utbildning måste ansöka om examensrätt. Att få examensrätt var ingen garanti för att få statsbidrag och vice versa.

1.1 Den Andréenska utredningen 1993

Universitetskanslern anmodades av Utbildningsdepartementet i december 1992 att yttra sig över samtliga ansökningar. Det gällde förutom JTH, THS och ÖTH ett antal mindre fristående seminarier.² Kanslersämbetet gav en grupp sakkunniga uppgiften att bereda ärendet. I juni 1993 överlämnade de sakkunniga sin utredning De frikyrkliga seminarierna som högskolor (Kanslersämbetets rapport 1993:1).³ På grundval av denna utredning föreslog kanslersämbetet att THS skulle ges rätt att utfärda högskoleexamen om 80 poäng enligt högskoleförordningen. JTH och ÖTH föreslogs få motsvarande examensrättighet "under förutsättning att" gällande bestämmelser för tillsättning av lärare och antagning av studerande ändrades inom högst ett år så att de motsvarade tillsättnings- och antagningsreglerna vid offentliga universitet och högskolor. De sakkunniga förordade att examensrätterna skulle beviljas "under förutsättning att" vissa problematiska aspekter åtgärdades. Ofullständiga beslut på grundval av dylika yttranden går igen i flera av de provningar som gällt de enskilda teologiska högskolorna genom åren.

1.2 Avtal med staten

I oktober 1993 undertecknades avtal mellan staten och dessa tre enskilda utbildningsanordnare avseende statligt bidrag till verksamheten. I avtalen reglerades belopp, utbetalningsrutiner, redovisningsskyldigheter och "övriga villkor". Ett av de övriga villkoren gällde krav för behörighet till tjänst som lärare. Endast krav på hög vetenskaplig och pedagogisk kompetens fick uppställas. Men stor vikt fick fästas vid "kandidatens lämplighet för verksamheten vid institutet". Vidare avsåg avtalen "teologisk utbildning till högskoleexamen 80 poäng". Ingen av parterna har sagt upp avtalen.

² Nordiska Teologiska Seminariet i Överås, Korteboskolan i Jönköping, och Götabro Missionsskola i Kumla.

³ De sakkunniga var förutvarande universitetskanslern, professor Carl-Gustaf Andréén, Lund, som ordförande, professor Gustav Björkstrand, Åbo, som expert och docent (numera professor) Anders Bäckström, Uppsala som sekreterare.

1.3 Johannelunds teologiska högskola, JTH

JTH fick alltså tillstånd att utfärda högskoleexamen om 80 poäng 1993. Vid uppföljningen av examensrättigheterna 1996 ansåg de sakkunniga att JTH skulle ha fortsatt rätt att utfärda denna examen. Ett förbehåll var att JTH inom en viss tidsperiod reviderade sin utbildningsplan och klargjorde begränsningarna i examensrätten. Det skulle alltså framgå av examensbeviset att högskoleexamen vid JTH inkluderade en baskurs om 40 poäng vid Uppsala universitet. Ett annat förbehåll var att JTH styrkte att lärarbesättningen vid utbildningen hade återställts, vilket i klartext innebar att en vakans skulle tillsättas. JTH kritiserades också av de sakkunniga för att man inte hade separerat antagningen till utbildning från antagningen till pastorstjänst. Genom att kalla alla sökande till utbildningen till intervju, kunde osäkerhet uppstå i tolkningen av gällande bestämmelser, menade de sakkunniga.

1.4 Teologiska Högskolan, Stockholm, THS

Teologiska Högskolan, Stockholm fick likaledes rätt att utfärda högskoleexamen 80 poäng 1993. År 1996 fick THS efter ovan nämnda uppföljning behålla rätten att utfärda högskoleexamen om 80 poäng. Samma år prövades högskolans ansökan om rätt att utfärda teologie kandidatexamen, det vill säga den gamla yrkesexamen, om 140 respektive 160 poäng. Resultatet av prövningen var att THS fick rätt att utfärda teologie kandidatexamen motsvarande 140 poäng.

1.5 Örebro teologiska högskola, ÖTH

ÖTH fick precis som de andra två högskolorna rätt att utfärda högskoleexamen 80 poäng 1993. Efter uppföljningen 1996 fick de behålla rätten att utfärda denna examen "samtidigt som arbetet på att tydliggöra skolans högskolemässighet påskyndas". Med denna formulering avsåg de sakkunniga uppmärksamma det faktum att ÖTH måste säkra kravet på vetenskaplighet i undervisningen och stryka formuleringar i utvecklingsmålen för högskolans utbildning som gjorde gällande att "utbildningen inte är förutsättningslös utan genomförs i kritik av gängse vetenskapligt synsätt". Eftersom sådana formuleringar "går längre än vad den hermeneutiska vetenskapstraditionen avser" är de inte acceptabla vid en högskoleutbildning, menade de sakkunniga.

År 2003 beviljades högskolan rätt att utfärda teologie kandidatexamen om 140 poäng. Bedömare konstaterade med tillfredsställelse att det högskolemässiga tänkandet hade utvecklats "i många delar" vid högskolan sedan 1993. Samtidigt påpekade man att ingen öppen tillsättning av lärare hade skett sedan 1993. Den vetenskapliga och pedagogiska skickligheten hos den sökande ska vara överordnat den sökandes personliga lämplighet vid lärartillsättningar, betonade man. Här refererade man indirekt till den formulering som återfinns i avtalet med staten, som gjorde gällande att stor vikt *fick* fästas vid "kandidatens lämplighet för

verksamheten vid institutet” (se avsnitt 1.2). Denna formulering togs också upp i 1996 års uppföljning av examensrätterna, och de sakkunniga menade att den ska tolkas så att de speciella krav på lämplighet som en mindre högskola kan vara betjänt av bör kunna vägas in då den vetenskapliga och pedagogiska meriteringen i övrigt uppfylls. Villkor av politisk, religiös eller annan art får dock inte uppställas. Slutligen tog de sakkunniga 2003 också upp att ”ett nödvändigt villkor för examensrätten är nyanställningen av en lärare i religionshistoria”.

2. Ny examensordning 2007

Som en följd av det europeiska samarbetet inom högre utbildning och den så kallade Bolognaprocessen, infördes en ny examensordning i Sverige den 1 juli 2007. Därmed togs yrkesexamen teologie kandidatexamen om 140 alternativt 160 poäng bort. De enskilda teologiska högskolorna anmodades att, om de önskade, ansöka om och provas för generell examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.⁴ I slutet av 2006 inkom ansökningar från JTH, THS och ÖTH som prövades i sedvanlig ordning.

2.1 Beviljade examensrätter enligt den nya examensordningen

År 2007 fick Johannelunds teologiska högskola rätt att utfärda kandidatexamen i teologi motsvarande 180 högskolepoäng i enlighet med den nya examensordningen. I Högskoleverkets yttrande framhölls att den nya examensrätten skulle följas upp med avseende på ”säkringen av den successiva fördjupningen inom det huvudsakliga området”. De sakkunniga framhöll också att ett fortsatt samarbete med teologiska fakulteten vid Uppsala universitet var en viktig förutsättning för att bedriva kandidatprogram vid JTH. Dessutom menade man att de ekonomiska implikationerna av examensrätt i teologi motsvarande 180 högskolepoäng behövde utredas ytterligare. Samma år fick JTH avslag på sin ansökan om examensrätt för magisterexamen i teologi. Nu har den beviljade rätten att utfärda kandidatexamen i teologi följts upp.

År 2007 fick Teologiska Högskolan, Stockholm rätt att utfärda kandidatexamen i teologi motsvarande 180 högskolepoäng i enlighet med den nya högskoleförordningen. I Högskoleverkets yttrande framhölls att den nya examensrätten skulle följas upp med avseende på ”säkringen av den successiva fördjupningen inom det huvudsakliga området”. Samma år fick de avslag på sin ansökan om rätt att utfärda magisterexamen samt masterexamen i teologi. Nu har den beviljade examensrätten att utfärda kandidatexamen i teologi följts upp, samt har en ny ansökan om att utfärda magister samt masterexamen i teologi prövats. År 2007 fick Örebro teologiska högskola rätt att utfärda kandidatexamen i teologi motsvarande 180 högskolepoäng i enlighet med den nya examensordningen. I

⁴ Det framgår av proposition 2004/05:162, s. 110 och ett brev från Utbildnings- och kulturdepartementet ställt till de enskilda utbildningsanordnarna av den 5/9 2006.

Högskoleverkets yttrande framhölls att den nya examensrätten på de sakkunnigas inrådan skulle följas upp med avseende på ”säkringen av den successiva fördjupningen inom det huvudsakliga området samt säkringen av lärarkompetensen i religionshistoria”. Noteras kan alltså att problemet med lärarkompetens i religionshistoria kvarstod precis som i 2003 års prövning. Samma år fick de avslag på sin ansökan om examensrätt för magisterexamen i teologi. Nu har den beviljade examensrätten för kandidatexamen i teologi prövats, samt har en ny ansökan om rätt att utfärda magisterexamen i ”exegetisk teologi/text och tolkning” prövats.

3. Newmaninstitutet, Pingstförsamlingarnas Teologiska Seminarium och Ersta Sköndal högskola

I februari 2008 fick Newmaninstitutet avslag på en ansökan om rätt att utfärda filosofie kandidatexamen i teologi. De huvudsakliga skälen till avslaget var

- Egentliga kalkyler avseende studentomfattning och kostnader för administration saknades.
- Utbildningsmiljön var begränsad.
- Bibliotek och undervisningslokaler var ej färdigställda.
- Utbildningens uppläggning var oklar gällande hur de olika delarna ska relatera till varandra.
- Hur den successiva fördjupningen ska ske framgick ej.

Newmaninstitutet ansökte 2008 ånyo om rätt att utfärda kandidatexamen i ”teologi” om 180 högskolepoäng, en ansökan som nu har prövats.

Pingstförsamlingarnas Teologiska Seminarium, PTS, har ansökt om rätt att utfärda högskoleexamen i ”teologi”, 120 högskolepoäng och kandidatexamen i ”teologi”, 180 högskolepoäng, en ansökan som nu har prövats.

Ersta Sköndal högskola inkom i januari 2009 med en ansökan om rätt att utfärda kandidatexamen i ”teologi”. Högskoleverket har inte ännu prövat denna ansökan.⁵ För närvarande har Ersta Sköndal högskola rätt att utfärda högskoleexamen i teologi 120 högskolepoäng.

4. Frågeställningar och problemområden

I Högskoleverkets yttranden gällande de examensrätter som beviljades Johannelunds teologiska högskola, Teologiska Högskolan, Stockholm och Örebro teologiska högskola 2007 framhölls, som ovan nämnts, att den nya examensrätten skulle följas upp med avseende på ”säkringen av den successiva fördjupningen

⁵ Högskoleverket prövar i regel ansökningar om examensrätter som inkommer senast den 15 oktober före midsommar påföljande år.

inom det huvudsakliga området”. Under handläggningen av dessa ärenden har ett flertal ytterligare frågeställningar uppkommit som har visat sig centrala i föreliggande granskning av säkringen av utbildningarnas (framtida) kvalitet. Det handlar i tur och ordning om frågan om de enskilda högskolornas juridiska status, den nya examensordningens konsekvenser för utbildningarnas utformning, högskolemässighet, samt tillgodoräkningen.

5. De enskilda högskolornas juridiska status

Stiftelser, aktiebolag och föreningar är rättssubjekt i privaträttslig form.

Registrerade trossamfund ingår i kategorin föreningar. I regeringsformen (RF) 11 kap. § 6 ges den rättsliga förutsättningen för ”offentlig förvaltning genom enskilda”. Om förvaltningsuppgiften innefattar myndighetsutövning ska det ske med stöd av lag. En följd av att en enskild utbildningsanordnare får tillstånd att utfärda vissa examina är att utbildningsanordnaren också får till uppgift att fatta beslut om antagning och examination och i vissa fall också göra disciplinära ingripanden. Krav på studentinflytande, skyldighet att inrätta disciplinnämnder och redovisa åtgärder i samband med till exempel breddad rekrytering regleras i avtal dock endast med några få enskilda utbildningsanordnare. I de flesta fall – till exempel när det gäller de enskilda teologiska högskolorna – är frågor om antagning, samt förfarandet i samband med examination och utfärdande av examensbevis helt oreglerade.

En enskild utbildningsanordnare som fått tillstånd att utfärda examina har att följa

- regeringens beslut om examenstillstånd,
- lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina och som en förlängning av denna, 1 kap. högskolelagen (1992:1434), samt
- det avtal som upprättats med staten i varje enskilt fall.

5.1 Regeringens beslut om rätt att utfärda examen

I regeringens beslut om examenstillstånd framkommer i fallen med de enskilda teologiska högskolorna som fick tillstånd 2007 att berörda högskolor får utfärda teologie kandidatexamen för den som före den 1 juli 2007 har påbörjat en utbildning som leder fram till en sådan examen, dock längst till och med utgången av juni 2015. Det är en övergångsregel som gäller även statliga lärosäten. I övrigt står ingenting i regeringens beslut som utökar eller begränsar de enskilda teologiska högskolornas befogenheter gentemot enskilda studenter eller gentemot staten.

5.2 Lagen om tillstånd att utfärda vissa examina

Högskoleverket har i en rapport från 2008 kommit fram till att det offentliga skyddet för rättssäkerheten är tillämpligt på enskilda utbildningsanordnare endast i en begränsad omfattning (Högskoleverkets rapport 2008:37 R, s. 23).

Enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska utbildningen vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet samt bedrivs så att den i övrigt uppfyller kraven som ställs på utbildning i 1 kap. högskolelagen. Beträffande examen som tillståndet avser ska utbildningen också svara mot de särskilda krav som uppställs i bilaga 2 till högskoleförordningen, examensordningen. De enskilda utbildningsanordnarna är skyldiga att medverka i uppföljningar och utvärderingar av utbildningen. Beslut om återkallelse av tillstånd att utfärda examina fattas av regeringen efter framställning av Högskoleverket. Innan Högskoleverket gör en sådan framställning ska utbildningsanordnaren ha getts tillfälle till rättelse. I lagen hänvisas vidare till diskrimineringslagen (2008:567) som ska tillämpas av lärosätena. Vidare framgår av lagen att tillstånden att utfärda examina får förenas med villkor om rätt för enskilda att ta del av handlingar hos utbildningsanordnarna, men offentlighetsprincipen gäller inte annat än vid vissa större fristående utbildningsanordnare. Enligt Högskoleverkets uppfattning ger lagen möjlighet för de enskilda utbildningsanordnarna att själva bestämma de preciserade krav som ska gälla för den examen som tillståndet gäller (Högskoleverkets rapport 2008:37, s. 15). Högskoleverket har också kommit fram till att objektivitets- och likhetsprincipen i RF 1 kap. 9 § är tillämplig på uppgifter de enskilda utbildningsanordnarna har i samband med examensrättigheterna (ibid. s. 23).

I övrigt är inte enskilda utbildningsanordnare skyldiga att tillämpa det omfattande regelverk som gäller för de statliga universiteten och högskolorna. De villkor som uppställs för de enskilda lärosätena har mer att göra med en god kvalitet i utbildningen och vissa allmänna principer som bör gälla i ett demokratiskt samhälle såsom rätt till viss insyn, förbud mot diskriminering, främjande av jämställdhet och studentinflytande. Det innebär till exempel att högskoleförordningens detaljerade bestämmelser om utbildning, organisation och lärare formellt inte behöver följas. De stora enskilda högskolorna Chalmers och Högskolan i Jönköping som privatiserades 1993-1994 har dock själva valt att inom många områden följa bestämmelserna (Högskoleverkets rapport 2008:27 R).

5.3 De enskilda teologiska högskolornas avtal med staten

För de enskilda teologiska högskolorna finns det en formulering i avtalen med staten som gäller lärartillsättningen, som nämnts ovan. Det beror på att en av den Andréenska utredningens viktigaste slutsatser, på förekommen anledning, var just att politisk, religiös eller annan ideologisk övertygelse inte får påverka valet av lärare vid tillsättningar. I övrigt finns ingenting i avtalen med staten som ytterligare reglerar de enskilda teologiska högskolornas verksamhet.

5.4 De enskilda högskolornas delegationsordningar

I föreliggande ärenden har vikt fästs vid högskolornas och skolornas delegationsordningar som en kvalitetsaspekt. De har betydelse för utbildningarnas kvalitet eftersom det handlar om utformande och fastställande av kursplaner, examinationsformer, val av litteratur och andra aspekter som påverkar kvalitetssäkringen i stort vid ett lärosäte.

6. Den nya examensordningens konsekvenser för utbildningarnas utformning

Som framhålls i rapporten Granskning av utbildningarna inom religionsvetenskap och teologi (rapport 2008:41 R), ska den utbildning som fram till den 1 juli 2007 syftade till att ge en bred men sammanhållen utbildning för präster, numera tjäna flera och delvis helt nya syften. De ämnen som tidigare i huvudsak lästes av blivande präster inom ramen för den gamla teologie kandidatexamen kan nu i princip kombineras med ämnen som traditionellt inte har lästs inom ramen för samma examen.

6.1 Huvudområde

Det är inte heller självklart att studierna för en generell examen har sin fördjupningsdel inom ett ämne. Den nya examensordningen kräver bara att det föreligger fördjupning inom ett huvudområde. Det står varje lärosäte fritt att definiera och avgränsa sådana huvudområden.

I rapporten Granskning av utbildningarna inom religionsvetenskap och teologi (rapport 2008:41 R) dras slutsatsen att teologi, som från början är benämningen på ett brett kunskapsfält, på samma nivå som exempelvis humaniora eller medicin, nu måste brytas ner till mindre enheter. De utbildningar som nu har granskats har länge haft som sin huvuduppgift att utbilda präster för Svenska kyrkan eller pastorer för frikyrkliga samfund. Denna äldre utbildning hade formen av ett yrkesprogram utan tydliga krav på fördjupning. Däremot var det önskvärt att utbildningen rymde så många klassiska teologiska ämnen som möjligt. Det avspeglade sig i sammansättningen av lärarkåren vid lärosätena. Denna syn på utbildningen präglar fortfarande utbildningarna och sammansättningen av lärarkåren vid de enskilda teologiska högskolorna. Traditionen innehåller också en delvis annan tolkning av begreppen progression och fördjupning än inom andra humanistiska ämnen. Det har vållat vissa metodiska svårigheter i granskningen. Ska progression och fördjupning mätas inom de enskilda ämnena eller inom de nya huvudområdena, som består av flera ämnen, eller inom de fullständiga programutbildningarna?

Högskoleverket och de sakkunniga har i föreliggande granskningar sökt bedöma kvaliteten i utbildningen som faktiskt ges och dess relation till olika huvudområdets benämningar. Är huvudområdet/huvudområdena väl definierade och rimligt avgränsade? Är lärarkapaciteten och lärarkompetensen sammantaget

tillräcklig? Det vill säga: finns tillräckligt antal tillsvidareanställda lärare med adekvat kompetens inom varje ämne? Uppnås fördjupning om det antal högskolepoäng som föreskrivs i examensordningen inom respektive huvudområde i de olika utbildningarna?

7. Högskolemässighet

7.1 Yrkesinriktade kurser och pastoralteologiska kurser

I den Andréenska utredningen från 1993 uppmärksammades problemet med förekomsten av ren församlingspraktik och konfessionellt orienterade praktisk-teologiska övningskurser vid de enskilda seminarierna. Det påpekades att de integrerade utbildningarna, där teori och praktik varvas parallellt, i och för sig har sina pedagogiska poänger. Däremot blir det ”svårt att avgöra när det vetenskapliga studiet övergår till rent praktisk övningsverksamhet med konfessionell inriktning” (Kanslersämbetets rapport 1993:1, s. 22). Lågt räknat bedömdes 10 – 30 poäng som klart urskiljbara såsom praktisk-teologiska moment och det konstaterades att dessa moment borde räknas bort från de uppgivna poängtalerna.

Även i föreliggande prövningar har utbildningarnas uppläggning med avseende på hur de teoretiska delarna och de praktisk-teologiska momenten skiljs åt varit en viktig aspekt att granska närmare. Dessutom har förekomsten av de pastoralteologiska kurser som ges i samarbete med Svenska kyrkans pastoralteologiska institut och organiseringen av denna del av utbildningarna tagits upp för granskning. De pastoralteologiska kurserna i samarbete med Svenska kyrkans pastoralinstitut är en ny företeelse på universiteten och högskolorna. Kurserna är konfessionella i den bemärkelsen att de förutsätter en tro. De är också konfessionella i den bemärkelsen att flera av de praktiska övningarna ingår i Svenska kyrkans ritual. Kurserna kan dock sökas av alla studenter. Av hänsyn till religionsfriheten är de praktiska övningarna under den verksamhetsförlagda utbildningen frivilliga och kan ersättas av auskultation. Auskultationen examineras genom att studenten skriver en kort rapport.⁶

7.2 Antagning

När utredningen 1993 presenterades fanns fortfarande ett bekännelsekrav för att bli antagen vid ÖTH och JTH kvar (detta krav fanns alltså inte vid THS). Utredningen ansåg därför att ÖTH och JTH skulle ges ”rätt att utfärda

⁶ För en mer ingående beskrivning av de pastoralteologiska kurserna som ges vid högskolor och universitet i samverkan med Svenska kyrkans pastoralinstitut, se Högskoleverkets beslut angående fördjupade granskningar av utbildningar i teologi och religionsvetenskap vid statliga lärosäten, reg. nr 643-3060-07.

högskoleexamen under förutsättning att konfessionstillhörighet och bekännelsekrav inte blir behörighetsgivande” (ibid. s. 29). Denna aspekt har beaktats även i föreliggande granskningar.

7.3 Tillsättning av lärare

En tredje aspekt som togs upp redan 1993 var att det är av yttersta vikt att politisk, religiös eller annan ideologisk övertygelse inte får påverka valet av lärare vid tillsättningar. Utredningen uppmärksammade att konfessionstillhörigheten tillmättes större betydelse än vetenskaplig och pedagogisk skicklighet vid både ÖTH och JTH (detta gällde alltså inte THS). Utredningen ansåg att ett villkor för att ÖTH och JTH skulle få examensrättigheter skulle vara att tillsättningen av läraranställningar fortsättningsvis skulle följa högskoleförordningens regel om att vetenskaplig och pedagogisk skicklighet ska vara utslagsgivande. Som redan nämnts resulterade det i en skrivning i avtalen med staten om att endast krav på hög vetenskaplig och pedagogisk kompetens fick uppställas. Men stor vikt fick fästas vid ”kandidatens lämplighet för verksamheten vid institutet”. Hur lärartillsättningen sker på de enskilda teologiska högskolorna har uppmärksammats även i föreliggande provningar.

8. Tillgodoräknanden

Vid 1993 års provning av de fria teologiska seminariernas högskolemässighet konstaterades att de studerande vid seminarierna redan hade rätt att uppbära studiemedel. Dessutom konstaterades att de teologiska fakulteterna i Lund och Uppsala genom en överenskommelse från 1984 automatiskt tillgodoräknade de fria seminariernas utbildning såsom motsvarande 40 poäng. Ytterligare tillgodoräknanden upp till 40 poäng kunde tillkomma, vilka i så fall grundade sig på enskilda ansökningar och på respektive examinatorers bedömningar. Utredningen fann ingen anledning att ifrågasätta de generella och automatiska tillgodoräknandena utan tog dem istället som en utgångspunkt i bedömningen av de fria seminariernas ”högskolemässighet”.

8.1 PM om tillgodoräknande

År 1995 skrev så de teologiska institutionerna vid Uppsala och Lunds universitet på uppdrag av fakultetsledningarna ett PM om ”tillgodoräknande av genomgången utbildning vid de nya teologiska högskolorna resp. frikyrkliga seminarierna”. Skrivelsen var ett resultat av en inventering av då kända problem samt besök hos de nya högskolorna för genomgång av respektive institutions uppläggning av studierna. När så var relevant, reviderades mallen för tillgodoräknande. Här hänvisades till beslut om generell tillgodoräknande av baskursen i religionsvetenskap från slutet av 1970-talet och början av 1980-talet. Dessa beslut,

fattade på linjenämnds nivå i Lund och Uppsala, måste ha upphört att gälla senast i samband med införandet av 1993 års examensordning, menade författarna.

En slutsats i detta PM är att akademisk standard kunde föreligga även om studierna ”till innehåll och färdighetsträning” inte överensstämde med det religionsvetenskapliga programmets, som på den tiden ledde fram till en teologie kandidatexamen, uppläggning och innehåll. Tyngdpunkten vid tillgodoräknande enligt de nya generella reglerna måste ligga vid nivån med avseende på färdighetsträning och självständigt arbete, inte vid den innehållsliga överensstämmelsen mellan lärosäten vad gäller litteraturen och de frågeställningar som tas upp i undervisningen. Här gjordes således en åtskillnad mellan å ena sidan kunskapsinnehåll och å andra sidan färdighetsträning.

Vidare utarbetades således ett förslag till tillgodoräknanden av studier vid de fria seminarierna Överås och Kortebo, och de nya högskolorna, JTH, ÖTH och THS. Generella avtal eller överenskommelser mellan de stora fakulteterna och de små enskilda teologiska högskolorna om tillgodoräknanden inför framtiden är fortfarande vanligt förekommande. I föreliggande prövningar har systematiserade, generella avtal och överenskommelser om tillgodoräknanden betraktats som indikatorer på den akademiska miljön vid de enskilda teologiska högskolorna och kvaliteten i deras utbildningar.

Referenser

Tryckt material

Autonomiutredningen, SOU 2008:104.

De frikyrkliga seminarierna som högskolor – en utredning. Kanslersämbetets rapport 1993:1.

Examensrättsprövning ÖTH. HSV:s yttrande och de sakkunnigas yttrande, 2003.

Examensrättsprövning: Teologisk utbildning vid frikyrkliga seminarier och vid Umeå universitet, Högskoleverkets rapportserie. 1996:15 R.

Examensrättsprövning: Uppföljning av teologisk utbildning. Högskoleverkets rapportserie, 1996:18 R.

Fria universitet och högskolor. Ds 1992:1.

Högre utbildning för ökad kompetens. Prop. 1992/93:169.

Ny värld, ny högskola. Prop. 2004/05:162.

Rättssäkerheten för studenter hos enskilda utbildningsanordnare med examensrätt. Högskoleverkets rapport 2008:37 R.

Stiftelsehögskolereformen – en uppföljning. Högskoleverkets rapport 2008:27 R.

Universitet och högskolor. Frihet för kvalitet. Prop. 1992/93:1.

Övrigt skriftligt material

Avtal mellan staten och de enskilda teologiska högskolorna, oktober 1993.

Brev från Utbildnings- och kulturdepartementet till enskilda utbildningsanordnare
2006-09-05.

Tillgodoräknande av genomgången utbildning vid de nya teologiska högskolorna
resp. frikyrkliga seminarierna. PM Lunds universitet, 1995-03-16.